

TELEGRAFUL ROMAN.

Nr. 58. ANULU XIII.

Telegrafulu este de doua ori pe septeman: joi'a si Duminec'a. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la espeditura aici pe afara la c. r. poste, cu bani gat'a prin scrisori francate, adresate catre espeditura. Pretiulu prenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a. ear' pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

Sabiu, in 25 Iuliu (6 Aug.) 1865.

tru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. era pe o jumetate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. si tieri straine pe anu 12 pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru inteia ora cu 7. cr. sirulu cu litere mici, pentru a doua ora cu 5 1/2 cr. si pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Constitutiunea. Sanctiunarea ei cu aplicare la giurstările năstre.

II.

In numerulu 51 alu „Tel. Rom.“ amu aretatu ca ori ce constitutiune numai atunci pōte fi statornica si fericitōre pentru poporulu, pentru care este facuta, dēca aceea este credincios'a esprimare a relatiunilor, sēu corespunde caracterului si temperamentului acelu poporu.

Dar pecātu este de usioru a dice acēst'a, pre atātu este de greu a cunōsce din destulu relatiunile unui statu si a petrunde in temperamentulu si caracterulu popōreloru si apoi a acomodā acestor'a prescrierile constituante.

Intr'unu statu cā Angli'a, unde constitutiunea s'a dezvoltatu cu relatiunile, cu poporulu, acomodandu-se aceea acestor'a este lucrulu usioru, micile schimbāri in rulatuni se potu lesne observā si constitutiunea se pōte lesne modificā corespundiatoru acelor schimbāri. Barbatii de statu suntu fiii constitutiunei, acēst'a le este Ingrescula si le este fōrte usioru a pasi inainte cu dens'a.

Intr'unu statu inasa unde seculi intregi nu s'a tinutu computu de schimbāri in relatiunile sociali si politice, unde prin urmare constitutiunea s'a departatu totu mai multu de relatiunile faptice, pāna in fine intre aceea si acestea s'a formatu prapastia mare, intr'unu astfelu de statu este greu de sarī fāra periculu prestē acea prapastia, candu relatiunile voru cere imperative un'a constituare ce le corespunde. Barbatii de statu suntu fii unei constitutiuni false, cari preocupati de ideile acestei'a, nu potu cunōsce adeveratele relatiuni politice si sociali, neconsiderate de atāt'a tempu, ei mai multu mai putinu voru orbecā fāra basā, nesiguri, din experimentu in experimentu; loru le va fi cu greu a se desbracā de vechile principii ale constitutiunei false.

In asemenea casu este de lipsa, ca se studieze cine-va relatiunile faptice cu tōta seriozitatea, folosindu-se cu tōtalitatea aminte de urmatōrele mijlōce:

1) de geografi'a statului respectivu dimpreuna cu tōte cunoscintiele despre relatiunile climatice.

2) de statistic'a lui.

3) de istori'a tieriei, in tōte ramurile ei

ad 1. Dupacum fia-care omu este credinciosulu fiu alu impregiurārilor, sub cari traiesce,—asiā si verce popora si priimesce temperamentulu, caracterulu seu, tōta calificatiunea s'a dela loculu, clim'a in care traiesce.

Locurile muntōse, clim'a aspra producu popōre duri, resboinice; campiele, locurile caldurōse producu popōre molatice si aplecate spre placeri.

Aceste popōre diferite reclama deosebite forme de constitutiune. Negrii Africeii voru trebui cu totulu altfeu regulati, decātu Rusii, Svedii, Englesii etc. abstragendu dela diferentiile istorice. Din relatiunile locale si climatice cunōscemu cu ajutorulu istoriei poporulu si trebuintiele lui; iara sciinti'a, care ne invatia, a cunōsce aceste relatiuni, este geografi'a.

ad 2. Procesulu crescerei unui poporu, modulu in care referintiele locale si climatice a influentiatu asup'r'a acestui'a ne arata istori'a. Istori'a ne reproduce inca odata viēt'i'a poporului respectivu, ne arata ce efecte au produsu diferitele cause, ce succesu au avutu diferitele forme de regimu, si institutiuni pāna in tempulu de fatia. Numai cunoscendu istori'a si faptele unui poporu, vomu potē petrunde in natura si caracterulu lui, i vomu cunōsce trebuintiele lui si asiā in fine vomu fi in stare a-i dā institutiuni potrivite.

La acestu scopu vomu ajunge prin istoria sub urmatōrele conditiuni:

a) dēca istori'a se va estinde preste faptele si evenimentele intregului poporu, iara nu numai a unei pārti; va sa dica istori'a pentru acelu poporu va fi obiectivu generale,

b) dēca va cuprinde tōte faptele si evenimentele, cari se potu numi populare, adeca dēca istori'a va fi subiectiva generala;

c) dēca in combinatiunea faptelor adeca in persecutiunea istorica,—vomu considerā tōte acele fapte si evenimente, iara nu numai o parte dintr'ensele, dupa-cum cere interessulu de partida, si

d) in fine dēca vomu distinge intre faptele si evenimentele naturale de cele nenaturale, cari nu suntu eflussulu credinciosulu alu relatiunilor locale climatice si ale caracterului popularu, si suntu produse artificiosu prin presiuni din afara si intemplāri extraordinarie.

Aceste intemplāri extraordinarie aru produce contradiceri si aru alterā judecat'a nōstra despre caracterulu si natur'a poporului.

Cu ajutorulu cunoscintiei despre relatiunile locale si climatice ale tieriei vomu potē distinge intre evenimente naturale si nenaturale. In casulu contrariu, dēca s'aru considerā numai faptele une pārti din poporu sēu numai faptele si evenimentele cari au facutu eclatu mare atunci vomu ajunge la consciintia, carisēu voru fi false cu totulu sēu la casulu celu mai favorabilu, voru fi drepte numai pentru o parte de poporu.

Numai o perscratiune ratiunabila a tuturor faptelor istorice ne va duce la o drēpta cunoscintia a naturei si caracterului popularu si la drēpt'a judecata a trebuintieloru lui. O constitutiune amesurata unei asemenea perscratiuni se pōte numi in totu intielesulu cuventulu constitutiune istorica, dreptu istoricu, ceace este cu totulu alt'a, decātu ceace se intielege la noi cu deosebire de Magiari sub acēsta espressionē. —

Magiarii intielegu sub dreptu istoricu, din care multe prescrieri suntu anticuate si necorespundiatōre jurstārilor de fatia, de ōrece basate pre principiile evului mediu, dupa edarea loru nu s'au acomodatu dezvoltārei istorice a poporului. Asemenea prescrieri suntu numai nescē documente istorice despre cutare stadiu in istori'a unui poporu, aretandu-ne ca pre acelu tempu ele au fostu apte pentru jurstārilor de atunci, iara nici decum nu merita dreptulu istoricu pentru tempulu de fatia.

3 Dupa ce cu ajutorulu istoriei amu cunoscutu natur'a si caracterulu unui poporu vine statistic'a, a ne descrie in specie pre acestu poporu in cultura, industria, in limba, nationalitate, numerositate si tōte relatiunile lui speciale.

Pentru cunoscinti'a relatiunilor sociali statistic'a pre lānga istoria este de cea mai mare insemnatate, deōrece suntu unele relatiuni, cari fāra sgomotu, in linisce fāra se fia observate de istoria, au castigatu esistintia in societate si au ajunsu la o insemnatate, care reclama observarea loru prin constitutiune. Aceste relatiuni de multe ori suntu de mai mare insemnatate in dezvoltarea poporului de cātu cele sgomotōse si de si—neobservate de istori'a scrisa, totusi nu suntu mai putinu istorice, deaceea ori ce constitutiune nu aru fi corespundiatōre, dēca nu va fi acomodata si acestorū relatiuni.

Se aplicāmu cele dise pāna aci la jurstārilor nōstre. In relatiunile geografico-climatice ale statului nostru esista cea mai mare varietate, cāmpiele deliciose ale riului Po pana la muntii cei aspri si neroditori ai Galitiei si Boemiei, dela cāmpiele cele roditōre ale Banatului pāna la muntii cei goli ai Tirolului. — Afara de aceia fia-care provincie, pāna la cea mai mica, si are istori'a sea propria pāna la unu ōrecare tempu, unele dintr'aceste istorii particulare suntu cu totulu diferite de celelalte. —

Modulu, cum s'a maritu Austri'a ne incredintēdia din destulu despre acēst'a.

Aceste diferenti in relatiuni geografice, si istorice, au trebuitu se produca deosebite relatiuni statistice, adeca sociali si politice, relatiunile geografico-climatice si istorice suntu factorii,

statistice productului acelor'a. De aci se pota explica atatea diferentia in interesele sociali, de negoiu si industria, in gradulu de cultura si intelegintia. Pre langa acest'a se mai adauga si diferentiele in nationalitate si limba. Pe catu de mare este diferentia in relatiunile sociali si politice, pe atat'a este de mare si greutatea de a cunoște aceste referentie si apoi a dá legi constituare acomodate acelor'a.

Acést'a inca este un'a din cauzele atatoru experimentári. Din tóte aceste insa unu lucru este necontestabilu, sub asemenea diferentie in Austri'a o centralisatiune strinsa in orice forma, pentru tempulu de fatia este imposibila, de órece nenaturala. Tempulu trecut ne arata ca o asemenea centralisatiune cu puterea armelorú póte fi sustinuta, dar numai cu mari spese cari aducu pre ori si ce statu la ruina.

De orece numai pentru relatiuni mai multu mai putinu egale, se pota dá legi, constitutiuni egale, de órece numai elemente omogene se pota legá strictu; de aceea centralisarea aru pota numai atunci se inainteze, deca statulu, celu putinu catu este priu potintia incetu, incetu s'aru silí sa delatureze diferentiele cele numeróse, ce exista in interesele de industria si gradulu de cultura a locuitorilorú sei.

Totu asiá de putinu acomodata jurstárilorú aru fi si centralisatiunea asiá numiteloru tieri, linátore de corón'a Ungariei, despre cari se vorbesce asiá de multu in tempulu defatia.

Chiaru istori'a, dreptulu istoricu de cari se servescu Ungurii cu atát'a placere este cea mai batalóre dovada incontr'a lorú.

Indata ce vení Transsilvani'a sub puterea Magiarilorú, si i se dete principi, acesti'a, ajutati de pusetiunea si calificarea geografica a tierii, sciura a se face totu mai independenti, pâna in fine Gelu II. (Gyula II) se tiná destulu de mare, spre a se opune regelui Stefanu, cu armele in mâna; numai cu mare versare de sânge punctu Sántulu Stefanu a-si supune din nou Transsilvani'a.

Acum se dete Transsilvaniei unu voevodu, analogu marchionilorú din imperiulu germanu. — Acesti'a ajutati cá si cei d'antáiu de pusetiunea locului, inca sciura a se face independenti. Cine se nu scia la ce putere ajunse Zapoli'a. Regele Ludovicu II i demandase, sa-i viia intr'ajutoriu incontr'a Turcilorú cari intrase in Ungari'a.

Ioanne Zapoli'a insotitu de 40,000 armati, nu se supuse ordinaciunei regale si astfel regele cu 25,000 de armati trebui sa se lupte incontr'a Turcilorú in batai'a dela Mohács, alu cárei succesu funestu pentru regele este destulu de cunoscutu.

Prin batai'a dela Mohács se mai delaturara si legaturile parute intre Ungari'a si Transsilvani'a. Acést'a devení independenta sub principiú sei suverani si si pastrá independenti'a dela acea catastrofa (1526) pâna la anul 1699. — In timpurile fortunóse, ce semilun'a respandi se preste occidentu, Transsilvani'a, prelanga puterile eii mici, in proportiune cu acele ale inamicului, nu-si pota sustiné nepericlitata independenti'a. Deci cátra finea seculului alu 17-lea, pecandu stindardele austriace fluturau victoriosu incontr'a Turcilorú, Transsilvani'a se alipi de Austri'a, dar nu neconditiunatu, ci numai dupace printr'unu tractatu solennu, diplom'a Leopoldina, si-au garantatu vechile ei institutiuni de dreptu, acea constitutiune, care, desvoltata cu poporulu si aperata de acest'a cu sângele seu, corespunde relatiunilorú faptice ale tierii. Acést'a conservare a vechilorú legi, caracteriséza pre barbatii de statu cu destula intiepleciune. Dela 1699 pâna la 1848 Transsilvani'a remase in neconturbat'a possessiune a autonomiei seae, fára cá sa fia exprimatú vreodata dorinti'a, de a se incorpora cu alta tiera, si schimbá institutiunile seae cu altele.

Iata dara destule fapte istorice cari dovedescu in modulu ce'u mai eclatantu, ca Transsilvani'a s'a multiamitu totdeun'a cu constitutiunea si autnomi'a s'a, de siguru, fiindca pusetiunea seae autonoma a fostu si este basata in relatiunile seae sociali si politice, diferite de acele ale altoru provincii ale monarchiei, si fiindca constitutiunea erá espressi'a acestoru relatiuni in vechime.

Singur'a fapta istorica, la care se provóca unionistii nu póte fi alta, decâtu uniunea exprimatá in diet'a din anul 1848. Dar acésta fapta trebuie considerata cá unu evenimentu anomalu, nenaturalu, care a fostu produsu prin presiune esterióra, si care prin urmare, dupacum diseramú mai susu, la judecarea relatiunilorú nu póte fi considerata. — Acea uniune sta in contradicere cu celelalte fapte istorice, este o exceptiune dela regul'a susaretata si nu este nici decumú basata in relatiunile politice si sociali ale Transsilvaniei.

Indata ce trecú presiunea din anul 1848 Transsilvani'a devení iarasi provincia de sine statátore.

Pusetiunea pártilorú politice póte se aduca cu sine unirea Transsilvaniei cu Ungari'a, acést'a insa nu aru fi basata pre relatiunile ei naturale, ci s'aru potea intemplá numai prin pres-

siune; dar se fia siguruori si cine, ca cáta vreme interesele de negoiu si industria, cu unu covenú relatiunile politice si sociali ale Transilvaniei voru fi diferite de ale Ungariei, indata re va incetá acea presiune, Transsilvani'a si va reclamá si si va redobendi vechi'a ei autonomia St.

Scolaru.

E proverbú ca intre arme musele trebuie sa taca. Proverbiulu acest'a mai ca, ba cu totu dreptulu se póte aplica si la politica, si asiá potemu dice, ca intre cestiuni politice musele trebuie sa taca.

Ear fiindca scól'a si crescerea poporului preste totu inca e o cestiune, care taia afundu in viétia politica, asiá suntemu datori ca pelanga totu sgomotulu celalaltu alu politice, sa nu ne uitámu de pânea spirituala, care ne este de lipsa in tóte dílele si in toti vecii.

Dupa cuvintele aceste de introducere si dupa titulu scrierei acesteia s'aru paré cui-va ca avemu de scopu a incepe o pertractare mai pe larga in caus'a scóloru. Insa scopulu neeste si de astadata numai a atrage atentiunea publicului nostru asup'a unei mesuri ce s'au luatú din partea Inspectoratului supremu scolasticu in cause de scóle, si de alta parte a escusá incátu va intardiarea cu aducerea la cunoscenti'a publicului a mesurii amintite. Este cunoscutu ca pentruca intrég'a viétia scolara elementara sa capete unu sboru mai inaltu s'au fostu orenduitu in anii trecuti conferentie invetiatoresci. Despre insemnatarea acestoru nu ne lasámu in desbatere mai departe pentruca cine se apropia, fára prejudetiu de acestu institutu, nu póte decâtu sa-lu aprobeze, si intentiunea acelu ce l'au adusu in viétia sa o laude.

Fruptele acestoru conferentie suntú depuse in o colectiune intitulata „Adunarea cuventárilorú comissarilorú scolari“, cari cu alta ocaziune s'au fostu recomandatú publicului.

Atátu fruptele aceste cátu si informatiunile capetate dela singuraticii comissari scolari ne indreptatiu in dorintiele nóstre, ca aceste conferentie sa se continue si pe viitoriu. Dar mijlócele materiali fara cele d'antáiu, care facura frontu institutiunei celei nóve si cari ne amenintá cu incetarea ei.

Supremulu Inspectoratu in ingrigirea seae parintéscá insa au astatu mediulu, prin care de o parte se obvina tanguirei de angustimea mijlóceloru materiali a invetiatorilorú nostri celoru in adeveru seraci, eara de alta parte principiulu acestu salutaru sa nu inceteze de a-si aduce ródele seae si mai departe.

Ne luámu dara voia de a publicá acésta mesura parintéscá in tóta estinderea eii precum urméza:
Nr. Scol. 33. 1865.

Preacinstilorú Parinti, Protopopi, si Administratori protopoposci!

Fiindca binele omului aterna dela intrebuintiarea cuvinčíosa a tempului, cáci tempulu este lumin'a, ear lumin'a, adéca, sarguinti'a risipesce intunereculu, va sa dica, lenea, si peccatulu, si ne face fiii luminei, adéca fiii lui Dumnedieu; de aceea si Mantuitoriulu dice: umblati, pâna aveti lumina, cá intunereculu sa nu ve cuprinda pre voi; pâna aveti lumina, cá sa fiti fiii luminei, Ioan. cap. 12 St. 35; 36; — si fiindca Preotii si invetiatorii suntú mai deapróve chiamati, cá bine sa intrebuintieze totu tempulu, si fiacare ocaziune pentru luminarea lorú, adéca, sa fia luminati, cá apoi sa fia vrednici a láti lumin'a si luminarea in totu poporulu credinciosu micu si mare, cá intunereculu sa se risipésca, si sa peara, si toti crestini nostri crediendu in lumina, sa fia fiii luminei; si in fine, fiindca omulu nu scia atát'a, cátu au invetiatu, ci numai cátu-si aduce aminte din cele invetiate, si apoi sa-si póta aduce aminte mai multe din cele invetiate, are lipsa de repetirea acelor'a: pentru aceea din iubirea si ingrijirea, ce o amú cátra invetiatorii nostri, si cátra chiamarea mea cá Supremu Inspectoru scolariu, care mio-au concreditu Sinodulu Bisericei nóstre inca din anul 1850, amú astatu de bine a dispune si pe tempulu ferieloru anului acestu scolariu tinerea Conferintieloru invetiatoresci intr'o forma, carea sa fia multiamítore, si totdeodata si inlesniciósa pentru cei mai seraci invetiatori, si adéca, sa nu le costisésca nici o chieluiala pe sém'a Comissarilorú de Conferentie, si asiá a postú pre Preacinstiele Vóstre, cá fiacare in districtulu seu scolariu sa otarésca 2-3 díle in tempulu vacantiilorú scolari, in care adunandu pre toti invetiatorii din districtu intr'unu locu indemanatecu, sa tñeti seu Preacinstiele Vóstre, seu in present'a Ve sa tñia unulu dintre cei mai harnici invetiatori prelegeri de repetitia asup'a acelorú obiecte scolare, care au fostu prescise pentru Conferintiele invetiatoresci din anul 1863 si 1864, precum si din cartea Computului compusa de Ioanú Popescu Profesoru in institutulú nostru Archidiecesanu pedagogicu-teologicu, si apoi despre tóte sa se astérna incóce relatiá pâna la 1-lea Septembrie a. c.

Bar pentru invetiatorii din scótele capitali cu trei, séu patru clase randuiescu, ca ei pe tempulu ferieloru sa invetie Instructiunea edata sub 1. Iuniu a. c. Nr. Scol. 26 pentru directorii si invetiatorii si inspectorii locali bisericesci, ca invatindu-o sa póta incepe cu anulu scolariu viitoriu functionarea loru dupa orginisatia cuprinsa acolo, si spre acestu scopu sa tina pentru sine fiacare corpu invetiatorescu alu scólei capitale 2—3 dile conferintia si consultare asup'ra cuprinsului acelei instructiuni; aceste conferintie inca sa le conduca séu Inspectorulu localu, carele este pusu in intielesulu Sfului 27 si 28 din acea instructiune.

Din acestu Circulariu sa se dea fiacáru Invetiatoriu câte unu esemplariu spre a se acomodá dupa cuprinsulu espusu intránsulu.

Sabiiu 1. Iuliu 1865.

de totu binele voitoriu

Archiepiscopu si Mitropolitu.

Andrieu Bar. de Siagun'a m. p

La situadunea de fatia.

„Kol. Közl.“ ne spune, ca luerurile s'au intorsu spre bine si speréza ca acum voru avea o durata mai indelunga ca in an. 1861.

Mai incolo asteapta de la regimulu celu nou ungaru, unu séru de proiecte cu privintia la restatornicirea vietiei constitutiunale, crede ca órecáti dintre comitii ereditari, iara voru veni in fruntea Comitatoru loru si ascépta ordinacionile priyitóre la conchiemarea dietei ungare inca in decursulu lunei acesteia. Din audiu rescriptulu reg. prin care sa conchiama diét'a, dice ca are sa se publice in 18 Aug. in diéta nascerei Maiect. Sele, iara deschiderea dietei sa fia in 20 Octobre.

Totu acelu diuariu ne spune in unu articulu de fondu, ce au scrisu Cromwell pe edificulu parlamentulu englezu dupa ce au desfiintiatu parlamentulu, adeca: „Cortelu de datu“. Dupa ce trage o paralela intre Cromwell si Schmerling si arata deosebirea intre unulu si altulu; dupa ce arata ca sórtea cátu e de schimbaciósá si cum si dlu cavaleru de Schmerling, carele au sciutu la 1861 scóte diét'a magiara din sal'a museului din Pest'a, au trebuit sa ese din cortelulu seu, si in fine, dupa o privire asup'ra intemplárilor din acesti trecuti patru ani si esprima „Kol. Közl.“ credintia, ca pána candu ministrulu fostu de statu si va organizá cartirulu seu celu nou, si diét'a magiara se va mutá inapoi in locuintia sea propria. „si noi schimbandu-n ecortelulu“ dice mai departe, o sa capatámu intra-re in sal'a legislatiunei comune magiare, unde noi insine si popórele sorore colacuitóre, adunendu-ne la olalta, nu cá sa ne vedemu numai, ci spre a conlucrá cu puteri incordate spre o fericire adeverata si duratóre, tinendune o acésta de problem'a cea mai frumósá si totdeodata cea mai multiamitóre.“

„Pesti Naplo“ vorbindu despre starea de fatia, in cele ce privesce Transsilvania, nu póte ca sa nu-si esprime bucuria la impregiurarea, cum s'au pornitu acum lucrurile. „Retragerea contelui Nadasdy face locu la sperantie de o schimbare de sistemá in Transsilvania; de sperantie acestea inse numai pensiunarea baronului Reichenstein ne-au potutu convinge. O denumire mai potrivita cá a generalului de cavaleria contele Haller in situatiunea de fatia a Transsilvaniei nu s'a potutu. Pentru caracterulu seu celu de omenia (becsúletes) elu e respectatu de toti. Nefiindu legatu prin nimic'a din trecutu, viitorulu seu are increderea trecutulu. Pensiunarea bar. Reichenstein de altmintrea e de mare insemnate si pentru tieara unгурésca, pentrucá usiuréza intregirea legala a legislatiunei nóstre. In 1848uniunea s'a facutu si s'au intaritu prin cáte unu articulu din diét'a tranna si unгурésca.

„Debatte“ se mangaia despre tacerea dlui Mailatu cu aceea, ca numele lui insusi e programulu, si ca tier'a unгурésca scia ce are sa ascepte dela densulu.“

In fine mai adaugemu ce va de insemnate in momentele de fatia si adeca mangaiarea ce ni o da „P. N.“ si noua neunionistiloru. „Candu amu voitu noi un i un e a n'amu voitu unificarea carea sa nu sufere autonomi'a si o diéta pentru luerurile care in sensu mai stensu suntu lucruri interne ale Tranniei.“ „Prin legala intregirea a dietei nóstre speramu a fundá uniunea pe astfelu de base, cari sa nu nesocótesca privintiele si tendintiele autonome, ce purcedu din referintiele acele cari suntu Transsilvaniei asiá de proprii.“

Sabiiu 25 Iuliu. Astadi sosi Prea venerabilulu P. Archimandritu, nou denumitulu Episcopu gr. or. alu Caransebesiului Ioann Popasu in mijloculu nostru, in cea mai deplina sanetate.

Branisc'a in 21/7 c. v. 1865. In Dominec'a Floriloru anulu aest'a, fiindu adunati mai multi membri comunali din comun'a nóstra la unu locu, dimpreuna cu on. D. parochu M. M., spre a se consultá despre mai multe obiecte si refe-

rintie comunali bisericesci si polticesci, au venitu vorb'a si la starea cea slaba materiala a Bisericei nóstre gr. or. din comun'a numita, la care unu veneraveru si binefacatoriu Domnu diregatoriu de natiunea magiara (care nu mi iertatu ai publicá numele mai departe, fiindca voiesce ai fi priimitu darulu seu mai josu insemnatu, cá cei doi fileri ai veduvei) fiindu de fatia, si audindu geluirea nóstra despre starea materiala a bisericei numite, au daruitu prin mán'a on. D. parochu in presintia mai multor'a, acestei sf. Bisericei gr. or. 100 f. v. a., di: un'a suta fiorini in val. austr., cá daru vecinie si nerevocabilu cu acea conditiune si vointia in sa, cá din capitalulu numitu sa nu se strice nimic'a, remaindu in fondulu bisericei, ei numai din interesele lui sa se cumpere pe sem'a numitei Bisericei in tota anulu, pecátu se póte, ce va fi de lipsa. Pentru care binefacere eu subscribulu cá proprietariu in comun'a mentionata, mi tinu de strinsa detorintia a rogá pre st. Domnu Redactoru cá sa binevoiésca ai dá locu numitei publicári in colónele „Telegrafului Român“ pelanga care ne esprimámu multiamit'a nóstra publica. *)

Ioann Gioranu, Invetiát.

Varietáti si noutáti de di.

Din isvoru securu aflámu ca Petrutia lui Ioann Samoilescu din Beriu (lánga Orestia) au testatu bisericei gr. or. de acolo unu fenatiu, pentru care fapta frumósá sa-i fia pomenirea vecniea.

— Din comitatulu Temisiului sa fia sositu la Vienn'a in 20 Iuliu o deputatiune romána, cá sa predé cancelariulu de curte alu Ungariei bar. de Mailatu o cerere acoperita de numeróse subscrieri, prin carea 'lu róga, cá la o schimbare eventuala a comitatoru supremi, sa se desigreze pentru comitatulu Timisiului Comite supremu unu Român. —

Dintre deputatii románi dela senatulu imperialu au sositu Duminec'a trecuta aici P. Protosingelu Popea, Branu de Lemény, cavaleru de Alduleanu, cav. de Postariu. — Cav. de Alduleanu va petrece mai multa tempu la Zernesti.

Nr. 5 din „Familia“ aduce portretulu P. Archimandritu, noudenumitulu Episcopu alu Caransebesiului Ioann Popasu cu o schitia biografica. — Pe tiermulu márei, poesia de M. Zamfirescu. — Caderea Timisiane de Iul. Grozescu — Castelulu Miramare cu ilustr. — Colomb'a (Romána A. Dumas) — Substernutu indreita de lampa — Ce e nou? — Dela reuniunea femeiloru románe — cacitura numerica — Literatura si arte — Corespundintia din Vienn'a. — Felicitate. — Din strainatate. — Notitie de folosu. —

— Fói'a societátiieipentru literatur'a si cultur'a romána in Bucovina in N. 7 aduce urmatórele. Inriurintia crestinismului asup'ra culturei genului omenescu (Inchieere). — Epistol'a directiunei Asociatiunei nationale din Aradu cátra Presiedintele Societátiie literarie románe din Bucovina. — In caus'a unificárei ortografielor románe. — Poesii. — Bibliografia. — Anunciu.

— Principele Romaniei folosesce báile dela Ems si la consultarea mediciloru va folosi dupa aceea si báile de mare francesci.

— (Falsificatoru de testamentu.) La anulu 1862 mori contele Gedeon Almássy si lasá dupa densulu unu testamentu, in care in sa de contele Albert Almássy nu erá nici o pomenire. Cestu din urma se indreptá cátra unu Gustavu Remellay cu promisiunea de 20,000 f. déca i va compune unu testamentu, care se tréca de alu reposatulu conte Gedeonu Almássy. Remellay au respinsu summ'a promissa si amenintia pe contele Albert Almássy, ca lu va aretá judecatoriei, déca nu se va lassá de propusulu seu celu mársiavu. Contele nu se lassá intrátá'a, ci eumperá cu vre-o câte-va mii de f. pre altii, pentru ducerea in indeplinire a propusului seu, subscrisse elu insusi pe reposatulu conte Gedeonu Almássy, iara compliciti figurau in testamentulu celu falsu cá marturii. Ore cine aflá despre acést'a apuca testamentulu celu falsu si-lu rupse.

— Mai tardu luá cont. Alb. Almássy pro unu advocatu si alti compliciti intr'ajutoriu, cu carii i successe a incelé judecatoriele cu documentulu celu falsu, incátu se nascú processu intre elu si eredi testamentulu celui adeveratu. Misieli'a se descoperi in cele din urma si contele Albertu Almássy este adi condempnatu la inchisóre grea in fére pe trei ani, advocatulu pe unu anu si ceilalti pe 6 luni pre lángalucru publicu si o di de postu in septemána, si oprirea dela ori ce beuturi spirituóse.

— Dupa „Srbobran“ aflámu, ca Maiestatea Sea S'au induratu a incuviintia infintiarea unui gimnasiu mare in Neoplanta (Novisad, Neusatz) cu spesele statului.

— Dupa o corespundintia a „Gaz. Transsil.“ aflámu ca in

*) Dupa parerea nóstra, recúnoscintia cátra asemenea fapta nobila aru fi cerutu, cá aceea sa se publice mai in graba. Red.)

scótele normali din Blasiu au fostu in anul scol. tr. 178 de elevi; iara in Gimnasiu 451 dintre cari 389 gr. cat., 60 gr. res. si 2 rom. cat. asiadara in gimnasiu s'au mai impucinat numerulu din anul scol. 186³/₄ cu 70 de insi, pentruca atunci totu din acea corespundintia vedemu ca in Gimnasiu erau 521 de elevi.

— Stipendiele impartite intre tinerii de acolo au fostu:

2 Clainiane a 126 f.; 1 Romontianu a 6 f.; 15 Nasaudane a 30—60 f.; 1 dala Associatiune a 50 f.; 8 Rudofiane mai merunte. Pe anul venitoriu se spera si impartire de pane in natura ori in ecuivalente banesci. Esamenulu de maturitate l'au facutu cu succesu bunu 32 de insi.

La Begeg aprópe de Neoplant'a au omoritu fulgerulu pre unu pastoriu si 105 de oi. Mantau'a nenorocitului fu rupta in bucáti si opincile desfacute de cátra picioare. Pamentulu se aflá rimatu, iara oile culcate tóte pe un'a si aceeași parte, cá candu aru fi fostu oborite de unu ventu.

La Ronsperg in Bohemi'a au lovit fulgerulu pe cincii ómeni cari ará. Patru din acesti'a si au venitu in fire; unulu inse si doi boi au remasu morti.

Choler'a se dice ca si cere jertfele sele si la Galati in Romani'a. Asemenea la Ancon'a in Itali'a. In cest'a din ur-sa fia muritu in 28 spre 29 Iuliu c. n. din 41 de bolnavi 13 insi.

Principatele române unite.

Cronic'a lui Macarie.

Este multu tempu séu, mai bine dicendu, nici odata istori'a n'a dobenditu descoperiri mai mari de comorile ei, de cátu in acesti ani din urma.

Tesaurulu de monumente istorice pentru Romani'a, Revist'a romana, si Archiva Istoric'a a Romaniei, suntu arcanele cele mai solide, pe cari are sa se cladésca istori'a tieriei nóstre. In acésta din urma d. Haideu in colaborare cu d. G. T. Calimanu, publica multu vestit'a caletoria a lui Macarie prin tierile nóstre, in tempii lui Vasilie-Voda alu Moldaviei si ai lui Matheiu Basarabu alu tieriei romanesce, intre anii 1650—60.

Nu e nici unu románu, din cáti s'au interesatu, cátsi de putinu, de istori'a patriei loru, care sa nu fia auditu a se vorbi despre acést'a vestita caletoria dara faresi, nu este nici unulu, séu prea putini, cari sa-si fi potutu face o idea despre dens'a; pentruca acésta caletoria este scrisa in limb'a araba, neavendu de cátu numai o slaba traductiune, dupa cum se vede, in limb'a englesa, din care limba au tradus'o romanesce Dnii Haideu si Calimanu.

O traductiune fidele noi nu vomu avé de cátu, numai atunci, candu vre-unu románu va parveni sa poseda limb'a araba si sa ne dea o traductiune directa. Ceeace confunda multu in acésta traductiune suntu datele, mai multe numiri de lucruri, numirile lunilor, care se vede ca suntu reu traduse in eglesesce, ba inca multe cu totulu neintielese de cátra traducatorii dupa chiara marturirea lui.

Ori-cum, noi toti Románii, trebuie sa fimu recunosca-tori celor ce ne da in romanesce acésta traductiune englesa, dupa unu monumentu atátu de interesantu pentru noi. Acestu monumentu vine sa ateste in modulu celu mai veridicu vechiu magnificenta si gloria a nóstra, civilisatiunea romána si tária Statului románu de acum dóue sute si atáti'a de ani.

Archidiaconulu Paulu de la Alepp incredintiédia, ca Matheiu Basarab, in tempu de pace, avea o armata de 150,000 ómeni, dintre cari 120,000 ia veditu elu cu ochii lui adunati in Tergoviste pentru diu'a de Bobotéza.

Noi, reproducondu acestu monumentu istoricu dupa Archiv'a Istoric'a a Romaniei, credemu ca vomu face cea mai mare placere lectoriloru nostri.

„Tr. Carp.“

Prospectu politicu.

In trele cele dóue poteri mari nemtiesci se pare in dilele trecute ca trebuie sa vina tréb'a la rumpere. Discursurile ministrului primariu prussianu avate cu unu diplomatu francesu, erá de o natura, cá cum máne aru avea a se incepe resho-iulu intre Austri'a si Prussi'a. Decandu insa s'a tinutu in Regensburg unu consiliu sub presiedinti'a regelui, lucrurile se paru a fi luat o fatia mai pacinica si asiá acum e sperantia, ca monarchii acestoru dóue poteri se voru intalni in Gastein, unde sa tractedie despre deslegarea cestiunei pendinte a Schleswig Holsteinului.

Locuitorii ducateloru pomenite suntu in nelinisce mare. Prussianii se pórtá acolo cá intr'o tíera supusa cu armele. Asiá in dilele trecute arestara dóue persóne de insemnatate, ba se vorbea ca si ducele de Augustenburg sa se silésca a parasí ducatele. Colegiale cetatiene din tóte pártile protestéza energicu in contr'a mesuriloru celor silnice.

Din Franci'a aflámu ca Imperatulu Napoleonu III se afla in Plombieres. Scirea ce s'afostu látitu ca e reu bolnavu,

s'au demintitu prin unu telegramu, cáre arata ca Imperatulu se preumbla pedestru prin impregiurulu locului Plombiers.

Se dice ca Napoleonu III lucra acum la o brosiura intitulata: „Politic'a imperatésca dupa cuventárele si vorbirile lui Napoleonu III dela 1848—1865.“

In Spani'a inca nu s'au liniscitu spiritele nici acum. Recunóscerea Italiei din partea regimului spaniolu au pusu pe clericali in miscare de tóte pártile. Regin'a Isabel'a inse se vede resoluta a remané pe lángha politic'a ce a acceptatu si in unu consiliu de ministri si au espressu multiamirea cu purtarea cabinetului in cestiunea recunóscerei Italiei.

Cá sa ne potemu face o intipuire despre starea lucrurilor in Spani'a aducemu esemple singuraticé. In o biseric'a din Sevilla unu preotu in predic'a sea afurisí pre progressisti, recunóscerea Italiei, press'a, cáile ferate, telegrafele, care tóte suntu de vina la recunóscerea acést'a, carea e indreptata contra S. Parinte. Publiculu n'au potutu fi cu totulu indolentu si asiá s'a nascutu cértá si lupta in biseric'a, incá u au trebuitu sa vina polit'a sa-i desparta. In Madridu dela o asemenea predica, publiculu parasí biseric'a si preotulu remase cu sine insusi.

In Turci'a crestinii si acum au sa suferé din partea musulmaniloru. Audimu din Bosni'a si Erzegovin'a, ca tóte cártile crestineloru s'au confiscatu. Pasi'a sa fia dissu: biseric'i puteti sa aveti cáte veti vrea, dara cárti si scóle nu ve trebuie. Din Serbi'a inca nu este iertatu sa tréca nici unu feliu de carte, cáci care se afla se nimicescenumai decátu. — In curendu are sa serbeze biseric'a evangelica unu sinodu in Belgradulu turcescu, adunendu-se membrii din tóta Turci'a Serbi'a si Romani'a.

Pelángha tóte scirile turburatóre ce vinu din Americ'a si cu deosebire din Messicu, imperatulu Maximilianu face progrese in reformarea nóuei sale monarchii. Mesurile cele mai nóue privescu instructiunea publica. Unu decretu indreptatu cátra ministrulu de instructiune, otaresce ca la instructiunea publica sa póta luá parte ori si cine iara instructiunea cea elementara sa fiaobligata si gratuita.

Nr. 27—3

Concursu.

In Comun'a Vineri'a devenindu statfune de Invetiatoriu in vacantia — spre ocuparea cárei'a se deschide acestu concursu pána la 15 Augustu a. c.

Voitorii de a cuprinde acésta státiune suntu postiti a-si tramite cererile loru timbrate cuviinciosu la subscrisulu pána la scrisulu terminu, prevediute cu adeverintia despre aceea:

- 1) ca suntu de religi'a gr. orient.
- 2) ca au absolvatu cursulu pedagogicu — si este si Cantáretiu;
- 3) ca au invetiatu celu putinu clasele normale cu sporiu bunu.

Cu acestu postu este inpreunatu unu salariu anualu de 200 f. v. a. din Cas'a allodiala — Cortelu naturalu si lemne debuincióse.

Orestia 6. Iuliu 1865.

Inspectorulu scolariu gr. orient. alu Tract. Orestiei

N. Popoviciu, Protopopu.

Nr. 26—3

Concursu.

La vacant'a státiune invetiatorésca, cu limb'a propunerei romanesca, in Furlucu, Protopresbiteratulu Lugosiului. Emolumentele suntu 52 f. v. a., bani gat'a, 10 meti de gráu, 10 de cucuruзу, 80 pf. elisa, 50. pf. sare, 8 pf. lumini, 8 orgii de lemne, 2 jug. pamentu si cortelu liberu cu gradina.

Competitorii la acést'a, au recoursele loru, prevediute cu Estrassu de botezu si testimoniele despre scótele absolvate, cu Atestatele despre servitiulu de pána acum, si despre portarea morala si politicésca, pána in 31 Iuliu a. c. a tramite la

Consistoriulu Eparchie Versietiiului.

Din siedinti'a Consistoriala in Versietiu in 25 Iuniu 1865. tinuta.

Sirupu albu de peptu

Acest'a se aprobá de mai multe fisicate cá unu mijlocu pentru ori ce tuse vechia, pentru dorere de peptu, ragusiéla de ani, plumáni balóse, tuse magarésca, gusteru in gátu, aprinderi in gatlegiu, guturaia, tuse cu sánge, scupatura de sánge, nădufu, despre acestea tóte da cele mai bune rezultate, si se afla mai multe sute de ateste.

Pentru Brasiovu amu datu uniculu depusetoriu Dlui S. P. Mailatu in butelie originali a 1 f. si a 2 f. in argintu (sunatori).

G. A. W. Mayer, Breslau, Prussi'a.

(18—5.)